

ВІДГУК

доктора мистецтвознавства, професора, професора кафедри
академічного і естрадного вокалу та звукорежисури

Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

ЗОСІМ ОЛЬГИ ЛЕОНІДІВНИ

та Народного артиста України, в. о. доцента кафедри хорового диригування

Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського

ВОРОШИЛОВА АНДРІЯ МИКОЛАЙОВИЧА

на творчий мистецький проєкт

творчого аспіранта кафедри хорового диригування

Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського

САВОНА ДМИТРА ІВАНОВИЧА

«Вокально-виконавські принципи музики Бароко

на прикладі мотетів Й. С. Баха»,

поданий до захисту на здобуття ступеня доктора мистецтва

за спеціальністю 025 Музичне мистецтво

Актуальність теми творчого мистецького проєкту та обґрунтованість його положень. Історично інформоване виконавство є важливим напрямом у сучасній концертній практиці, без якого важко уявити культурні ландшафти постмодерного суспільства. В Україні воно має беззаперечні здобутки, до яких віднесемо створення навчальних осередків, де можна опанувати гру на старовинних інструментах та отримати навички співу музики докласичної доби. При цьому позитивні зрушення, які відбулися за останні тридцять років, не сформували цілісну систему підготовки виконавців, що спеціалізуються на старовинній музиці. Саме тому є важливим та своєчасним звернення музикантів до докласичної музичної традиції, що сприятиме зростанню інтересу професіоналів та любителів до історично інформованого виконавства, а також стимулюватиме створення в українських мистецьких закладах розгалуженої системи підготовки відповідних фахівців.

Задум творчого проєкту Дмитра Савона полягає репрезентації з подальшим впровадженням в українську виконавську практику альтернативних підходів до виконання мотетів Й. С. Баха, які до недавнього часу розглядалися як твори, що мають звучати виключно а *capella*. Питанням оновлення підходів до виконання бахівських мотетів, у тому числі появи можливості вибору їх виконавських складів присвячено теоретичну частину проєкту.

Обґрунтування творчого проєкту складається з анотації українською та англійською мовами з переліком публікацій, вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет, окреслено теоретичну базу та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення роботи, подано відомості про її структуру і обсяг, наведено дані щодо апробації результатів дослідження та вказано кількість публікацій.

Перший розділ – «Формування уявлень про виконавський стиль вокально-хорової музики німецького бароко» – має теоретичний характер. У першому підрозділі на основі аналізу музикознавчої літератури охарактеризовано музичний стиль бароко, його наукову (1.1.1) та виконавську (1.1.2) рецепцію. Автором простежено динаміку осягнення науковцями особливостей барокового стилю як цілісності, що має характерні й неповторні риси і відрізняють бароко від попередньої та наступної епохи. У роботі прослідковано формування виконавських засад історично інформованого виконавства як особливого напрямку музичної концертної практики.

Другий підрозділ присвячено проблематиці вокальної майстерності барокового співака, в якому систематизовано виконавські засоби, притаманні стилю вокально-хорової музики Німеччини доби Бароко. Автор детально зупиняється на трьох їх групах – темпоритмі, динаміці та артикуляції. За спостереженнями здобувача, темпоритм залежить від змісту виконуваного твору, домінуючих тривалостей, тональності і жанру. Також важливим моментом у виконанні барокової музики є *tempo rubato* та геміола. Здобувач

зазначає, що динаміка барокового твору реалізуються на чотирьох масштабних рівнях – цілісних розділів, окремих фраз, мотивів, звуків, а базовим є принцип динамічного контрасту. Питання артикуляції – мовної та музичної – для історично інформованого виконавства є також надзвичайно важливими, оскільки у барокову добу текст має особливу вагу.

У другому розділі – «Мотети Й. С. Баха в аспекті сучасних уявлень про виконавський бароковий вокальний стиль» – розглянуто питання, які є значимими в процесі виконавської реалізації мотетів Й. С. Баха. Підрозділ 2.1 присвячено питанням жанрової дефініції мотету доби бароко у його стильових координатах та характеристиці бахівського мотету. Автор доходить висновку, що композитор трактував цей жанр у відповідності до традицій, що склалися в Німеччині на межі XVII–XVIII ст.: він базувався на біблійних текстах та хоральній поезії, використовував контрапункт та виконувався *a cappella*, з *basso continuo* або з інструментами *colla parte* та *basso continuo*.

Особливо виділимо підрозділ 2.2, де розкриваються питання виконавського складу мотетів, а саме його варіативність. Здобувач наводить низку зовнішніх та внутрішніх аргументів науковців за і проти використання інструментів при виконанні бахівських мотетів. Наприкінці підрозділу він констатує, що останньої крапки в цій дискусії ще не поставлено, також не існує їх «правильного» виконавського складу, а тому у сучасного диригента є завжди є вибір. Попри те, що здобувач тут не дає остаточної відповіді на питання, на чий бік у дискусії він стає, свій вибір він зробив у власному мистецькому проєкті, зупинившись на версії з *basso continuo*.

У підрозділі 2.3 здобувач на прикладі мотетів «Singet dem Herrn ein neues Lied» та «Komm, Jesu, komm» показує роль словесного тексту при доборі виконавських засобів. Автор наголошує, що текстоцентричність барокової музики передбачає розуміння змісту текстів слухачем. У цьому контексті надзвичайно важливим є виявлення текстово-музичної взаємодії на різних рівнях музичного твору – мелодичному, ритмічному, фактурному, композиційному – для подальшого відбору виконавських засобів, які б

допомогли виконавцеві донести смислу тексту до слухача. Підрозділ 2.4 підіймає питання нотних редакцій мотетів та пропонує критерії їх вибору для практичної роботи. У підрозділі 2.5 автор прописує алгоритм виконавських дій диригента-хормейстера під час роботи над німецькими бароковими творами, у тому числі мотетами Й. С. Баха.

Не можна не відмітити ґрунтовність дослідження Д. Савона та його обізнаність з досягненнями сучасного зарубіжного бахознавства: У списку зі 148 джерел 85 є класичним та сучасним роботами іноземних, переважно німецьких науковців.

У додатках, окрім традиційних для кваліфікаційної праці відомостей про апробацію та список публікацій, містяться кілька автографів оркестрових партій і партитур мотетів Й. С. Баха та його сучасників, відомості з історії редакцій мотетів Й. С. Баха, фрагмент рукописної копії його мотету «Jesu, meine Freude», а також афіша творчого мистецького проєкту.

Усі положення та висновки наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту є результатом власних наукових досліджень здобувача. Текст роботи та наукових публікацій не містить академічного плагіату.

Відповідність публікацій і мистецьких апробацій темі творчого мистецького проєкту. Матеріали наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту апробовано здобувачем на трьох міжнародних та одній всеукраїнській науково-практичних конференціях, а також висвітлено у двох статтях у науковому періодичному виданні, затвердженому МОН України з музичного мистецтва. За темою творчого мистецького проєкту презентовано концертну програму «Й. С. Бах. Мотети», яка відбулася 23 вересня 2021 року в Малому залі ім. О. С. Тимошенка Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Усі зазначені публікації та мистецькі апробації відповідають темі творчого мистецького проєкту «Вокально-виконавські принципи музики Бароко на прикладі мотетів Й. С. Баха».

Рівень виконання мистецького творчого проєкту. У процесі реалізації мистецького творчого проєкту автором було здійснено інтерпретацію мотетів

Й. С. Баха відповідно до теоретичних положень, викладених у публікаціях та науковому обґрунтуванні проєкту. У виконавську програму концерту, що відбувся у малому залі ім. О. С. Тимошенка Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, увійшло три мотети німецького композитора: «Singet dem Herr ein neues Lied» (BWV 225), «Jesu, meine Freude» (BWV 227), «Lobet den Herrn, alle Heiden» (BWV 230).

Відповідно до тенденцій сучасної практики історично інформованого виконавства, яке передбачає гнучкість у виконавських рішеннях та особливу увагу до усіх деталей нотного тексту, здобувачем було запропоновано публіці не традиційну акапельну інтерпретацію мотетів Й. С. Баха, а з інструментами *basso continuo*. На концерті три мотети німецького композитора прозвучали у виконанні київського камерного хору «Sentire», відомої інтерпретаторки старовинної музики, лауреатки міжнародного конкурсу Ольги Шадріної-Личак (орган) та лауреата міжнародного конкурсу Ігоря Пацовського (віолончель). Інструментальні партії мотетів Й. С. Баха базувалися на редакції Гюнтера Грауліха, опублікованої видавництвом «Carus Verlag» (2000).

Здобувач показав високий рівень виконавської майстерності, створивши три великих музичних полотна, які розкривають повноту образної палітри бахівської музики – від світло-ліричної й піднесено-урочистої до гостро-драматичної та зосереджено-скорботної. Збалансоване звучання хору органічно доповнювалося інструментами, використання яких суттєво змінило загальне звучання бахівських мотетів.

Інтерпретація Д. Савоном мотетів Й. С. Баха є значним внеском в розвиток українського історично інформованого виконавства і відкриває перспективи оновлення підходів до інтерпретації європейської барокової хорової музики. Поєднання творчої та наукової складової дозволило здобувачеві максимально коректно та художньо досконало здійснити вокально-інструментальну інтерпретацію мотетів Й. С. Баха і тим самим довести, що українське історично інформоване виконавство є у тренді сучасних світових практик.

